

ნანა ტონია

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

რომანტიზმის გმირიდან პოსტმოდერნის გმირამდე

საკვანძო სიტყვები: პოსტმოდერნიზმი, ნოველისტები, პრომეთე

რომანტიზმის ეპოქა ლიტერატურის, მხატვრობისა და მუსიკის არნახული აღმავლობის ხანად არის მიჩნეული. სინამდვილე, ისტორიის რეალური სახე ირაციონალური, იდემალებისაკენ მიდრეკილი „გონებისათვის“ აღარ იყო საინტერესო, რადგანაც ზღუდავდა პიროვნების თავისუფლებას. ამიტომაც რომანტიკოსები მიმართავდნენ შორეული წარსულის მოვლენებს, ლეგენდებსა და მითებს და რაც ყველაზე უფრო მნიშვნელოვანია, თავადაც ქმნიდნენ ახალ მითებს. ასეთი იყო ნოვალისის რომანი – მითი „ჰაინრიხ ფონ ოფტერდინგენი“, რომელიც რომანტიზმის საწყისებთან იდგა, ხოლო რომანტიზმის დასასრულის ახლად შექმნილი მითის ნიმუშად მუდამ ასახელებენ დრამატურგისა და კომპოზიტორის რიჰარდ ვაგნერის მიერ შექმნილ გრანდიოზულ ტეტრალოგიას სახელწოდებით „ნიბელუნგების ბეჭედი“. ასევე ვიქტორ ჰიუგო თავის პოეტურ კრებულში „აღმოსავლური“ და ბაირონი თავის „აღმოსავლურ პოემებში“ ხატავდნენ არა რეალურ აღმოსავლეთს, არამედ გამო-

გონილს, ისეთს, რომელიც განსხვავდებოდა მათ მიერ მიუღებელი რეალური სინამდვილისგან¹.

რომანტიული ლიტერატურის გმირი ხდება პიროვნება, რომელიც კავშირს წყვეტს ძველ სამყაროსთან, რომელიც აბსოლუტურად განსხვავდება მის თანამედროვეთაგან. სწორედ ამიტომ ის უკვე გამონაკლისია. რომანტიზმის შემოქმედები, როგორც წესი, გაურბოდნენ ჩვეულებრივი და მორჩილი ხასიათების ასახვას. მათი მთავარი გმირები იყვნენ მარტოსული მეოცნებენი, პიროვნებები, შემოქმედებითი ნიჭით აღსავსე ფიგურები, წინასწარმეტყველები, რომლებიც დაჯილდოვებულნი იყვნენ მძაფრი ვნებებითა და გრძნობათა არნახული ძალით. უმეტეს შემთხვევაში ეს გმირები მეთამბოხენი იყვნენ, რის გამოც ისჯებოდნენ კიდევ, მაგრამ მათ ძალისხმევას არასოდეს ჩაუვლია უკვალოდ.

პიროვნების თვითშეგნების გამოფხიზლება რომანტიზმის მხატვრული აზრის მონაპოვარია. ამას ემატებოდა ინდივიდის ესთეტიზაციის გამძაფრება. აქედან გამომდინარე პიროვნების განსაკუთრებულობა ხდებოდა ესთეტიკური აღფრთოვანების წყაროც. რომანტიკული გმირი, რომელიც თავს აღწევს გარემომცველ სამყაროს, რომელიც არღვევს კანონს, რომელმაც შეიძლება ჩაიდინოს დანაშაულიც კი (როგორც მანფრედმა, კორსარმა ან კაენმა ბაირონთან), თუ იგი მაღალი ლიტერატურული ოსტატობით არის წარმოდგენილი, გარკვეულწილად მკითხველის თაყვანისცემის ღირსიც კი ხდება. პიროვნების ეთიკური და ესთეტიკური შეფასებები ურთიერთსაპირისპიროც კი შეიძლება ყოფილიყო. რომანტიკოსები სწორედ ამით განსხვავდებოდნენ

¹ Ванслов 1996, Луков 2003, Hacks 2001.

განმანათლებლებისაგან². რომანტიული გმირი სულაც არ არის დადებითი გმირი; მთავარია, რომ ის განასახიერებს პოეტის სევდასა და იდეალს. ხომ არასოდეს დასმულა ლიტერატორთა შორის კითხვა იმის შესახებ თუ როგორი გმირია ლერმონტოვის „დემონი“ ან კონრადი ზაირონის „კორსარში“. ისინი დიდებულნი არიან და დაუოკებელი სულიერი ძალის მფლობელები³.

რომანტიკოსთა ერთ-ერთ უსაყვარლეს სიმბოლოდ იქცა პრომეთე, რომელიც ძველ ბერძნულ მითოსში მარადიული წინსვლისა და სიკეთის განმასახიერებელ ღვთაებად არის მიჩნეული⁴.

პრომეთეს სახე მსოფლიო ლიტერატურის მარადიულ გმირთა კატეგორიაში მოიაზრება. ამ სახის შექმნაში განსაკუთრებული როლი შეასრულა ესქილეს ტრაგედიამ სახელწოდებით „მიჯაჭვული პრომეთე“. თუმც მას წინ უძღოდა ბერძნული მითოსის სისტემატიზატორთან, ჰესიოდესთან წარმოდგენილი მითი, სადაც პრომეთე დახატულია როგორც მოხერხებული ტიტანი, რომელმაც შეძლო ღვთაებათა მბრძანებლის, ზევსის შეცდენა პირველი მსხვერპლშეწირვის დაწესებისას და ესეც არ იკმარა.

² Елистратова 1960

³ Вишневская, Саприкина 2010.

⁴ ანტიკურობის ცნობილი მკვლევარი ა.ფ. ლოსევი თავის წიგნში „Античная литература“ წერდა: „В образе Прометея представлена та классическая гармония судьбы и героической воли, которая вообще является огромным и ценным достижением греческого гения: судьба все предопределяет, но это не ведет обязательно к бессилию, к безволию, ничтожеству; она может вести к свободе, к великим подвигам, мощному героизму. В таких случаях судьба не только не противоречит героической воле, но, наоборот, её обосновывает, возвышает. Таков Ахилл у Гомера, Этеокл у Эсхила, но еще большей мере таков Прометей“. პრომეთეს შესახებ იხ.: პრომეთე და ადამიანთა მოდგმა. სერიაში: ბერძნული მითების სამყარო. თხრობა და კომენტარები რუსუდან ცანავასი. პროგრამა „ლოგოსი“, თბ., 2013 წ.

მან ადამიანთა სასარგებლოდ მოიპარა ზეციდან ცეცხლი, რის გამოც დაისაჯა კიდეც. ეს სასჯელი, ჰესიოდეს აზრით, პრომეთემ სამართლიანად დაიმსახურა (Hes. Theog. 521-564).

ესქილემ სრულიად ახლებურად გადაიაზრა ტიტანის სახე. მან პრომეთეს თემაზე მთელი ტრილოგია დაწერა⁵, რომლისგანაც ჩვენამდე მხოლოდ ერთმა მოაღწია, შედეგად აღიარებულმა ტრაგედიამ, სახელწოდებით „მიჯაჭვული პრომეთე“. ამ ქმნილების მიხედვით პრომეთე მართალგანგების ღვთაების, თემისის უკვდავი ნაშიერია. თავდაპირველად იგი ზევსთან ერთად მართავს სამყაროს, მაგრამ შემდეგ თავის უზენაეს პრივილეგიებს თმობს მხოლოდ იმიტომ, რომ სუსტ არსებებს, მოკვდავ ადამიანებს დაეხმაროს. ცეცხლთან ერთად მან ადამიანები აზიარა ცოდნას, ხელოსნობასა და ხელოვნებას, რითაც გაუადვილა დედამიწაზე ცხოვრების გაუსაძლისი პირობები. ყოველივე ამასთან ერთად ის წინასწარმეტყველი ღვთაებაც არის, მან იცის ისეთი საიდუმლო, რაც თავაც ზევსისთვისაც კი არის დაფარული.

⁵ ჩვენამდე ესქილეს მხოლოდ შვიდმა ტრაგედიამ მოაღწია სრულად. ცნობილია დანარჩენ ტრაგედიათა სახელწოდებები, რომელთაგანაც ტეტრალოგიის შესაძლო ნაწილებად მკვლევარები ასახელებენ „გათავისუფლებულ პრომეთეს“ და „ცეცხლის მომტან პრომეთეს“. ესქილემ, ჰესიოდესგან განსხვავებით, ზევსთან მოპაექრე და ადამიანებისათვის ტექნიკურ პროგრესთან ერთად დამღუპველი ძალის მიმნიჭებელი პრომეთე წარმოადგინა ტირანიის წინააღმდეგ მებრძოლ ღვთაებად, რომელიც იტანჯება მხოლოდ იმის გამო, რომ სურდა ადამიანთა გაბედნიერება. ვარაუდობენ, რომ ჩვენამდე ვერმოღწეულ ტრაგედიაში „გათავისუფლებული პრომეთე“ ზევსი და პრომეთე ერთმანეთს უნდა მორიგებოდნენ: პრომეთე ზევსს გაუმხელდა მხოლოდ მისთვის ცნობილ საიდუმლოს (როდის დასრულდებოდა ზევსის მეუფება), ხოლო ზევსი ტირანიდან ბერძენ ღმერთათვის სანიშნუთა კეთილმოწყალებად უნდა ქვეუღიყო. პრომეთეს ათავისუფლებდა ჰერაკლე და ეს აღიქმებოდა როგორც სამყაროსეული ჰარმონიის აღდგენა, როგორც პირობა უზენაესი ღვთაების მიერ სამყაროს კეთილგონივრული მართვისა. იხ. Latacz 1993, 152.

ესქილეს პრომეთე საკუთარი ღირსების შეგნებით მოქმედებს, მას გაცნობიერებული აქვს საკუთარ ქმედებათა მნიშვნელობა. ესქილეს მიხედვით პრომეთეს საქციელი კაცობრიობის კულტურული და შეგნებული ცხოვრების დასაბამია, მაშინ, როდესაც ჰესიოდე ამ საქციელში მხოლოდ ადამიანურ უბედურებათა მიზეზებს ჭკრეტს. მისი აზრით, ტექნიკური პროგრესი, რაშიც ცეცხლის მოპოვების სწავლება, ცივილიზაციის დასაბამი იგულისხმება, ბოლოს მივიდა რკინის საუკუნემდე, რამაც ადამიანები გააუბედურა. და ამ ცოდვაში ბრალი მხოლოდ პრომეთეს მიუძღვის⁶.

მოგვიანებით აპოლოდოროს ათენელმა (Apollod. Bibl. 1. 7. 1.) პრომეთეს მითში არსებითი ცვლილებები შეიტანა. მისი ინტერპრეტაციით, ტიტანი ადამიანთა არა მხოლოდ კეთილისმყოფელია, არამედ მათი შემქმნელიც არის და თანაც ორგზის: პირველად, როდესაც ის ამას უშუალოდ თავად აკეთებს, ხოლო მეორედ, თავისი ძის, დევკალიონის მეშვეობით.

გვიანი ხანის ანტიკურ ავტორებს ხელეწიფებოდათ მითოსურ ხასიათთა ახლებური გადააზრება. ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი იყო რომაული ეპოქის მითთა ბრწყინვალე ინტერპრეტატორის, ოვიდიუსის „მეტამორფოზებში“ მხოლოდ რამდენიმე სტრიქონით წარმოდგენილი პრომეთე, სადაც ექსილესეული ვერსია იგულისხმება („მან ადამიანს გამართული მზერა უბოძა, / ვარსკვლავებისკენ მოუწოდა სახის აპყრობა“, (Ov. *Met.* I, 81-88).

ყურადღებას იქცევს ბერძენი მწერლის, ანტიკურობის „მეფელიტონედ“ აღიარებული ლუკიანოსის სამი დიალოგი. ერთ-ერთი სატირული ხასიათის არის, რაზეც თვით სახელწოდებაც მი-

⁶ West 1966, 155.

უთითებს: „მჭევრმეტყველების პრომეთეოსი“. აქ ლუკიანოსი აქებს ამ ტიტანს თავისი სიბრძნისა და გამჭრიახობის გამო და სხვებსაც მოუწოდებს, მას მიბაძონ. მეორე დიალოგში, „პრომეთე ანუ კავკასია“, პრომეთე დახატულია, როგორც ნიჭიერი სოფისტი, რომელიც მოხერხებულად იცავს თავის საქმეს. რაც შეეხება კიდევ ერთ ქმნილებას, რომლის სახელწოდებაც არის „ღმერთების საუბრები“ – აქ პრომეთე ღიმილის მომგვრელ ლოველასად არის წარმოდგენილი.

პრომეთეს სახის ანტიკურ გადააზრებათა მრავალფეროვნებაში⁷ მომდევნო თაობებმა სწორედ ესქილესეული ვერსია ირჩიეს. სწორედ თაობათა არჩევანი იყო პრომეთეს თავისუფალი შემოქმედებითი სულის, შეუპოვარი შემოქმედის, პროგრესის გენიად გააზრება და წარმოდგენა.

ასეთად მიიღო იგი დასავლეთევროპის ახალმა კულტურამ. მასზე შექმნილ ნაწარმოებთა სიმრავლეში უმნიშვნელოვანესია გოეთეს დრამა „პრომეთე“, სადაც იგი ის ტანჯული კი არ არის, რომელიც ღმერთების დაუმორჩილებლობის გამო მიაჯაჭვა ზევსმა კავკასიონს, არამედ თავისუფალი შემოქმედია, რომელმაც შექმნა ადამიანები. დიდი განმანათლებლისათვის, გოეთესათვის, ის შემოქმედებითი ძალისა და ნების განსახიერებაა, რომელიც იბრძის თავისუფლებისა და ღირსებისათვის, სულიერი ამაღლებისათვის.

რომანტიკოსი ბაირონი თავის ლექსში „პრომეთე“ ამ მეამბოხის საქციელს გონიერების ზეიმს უწოდებს. მისი პრომეთე შეუდრეკელი ნებისა და თავისუფალი სულის განსახიერებაა.

⁷ პრომეთეს სახის გააზრებისთვის იხ. აგრეთვე: ვერიპიდე „იონი“, 455; პლატონი „პროტაგორასი“, 320დ-323ა; პავსანიასი „ელადის აღწერილობა“ X, 4, 4; ფედრუსი, იგავ-არაკები IV, 16; ჰორაციუსი „ოდები“ 1, 16; 13, 16; პროპერციუსი „ელეგიები“ 5, 6-10; ჰიგინუსი „მითები“ 142 და სხვა.

პ. ბ. შელლის რევოლუციურ-ლირიკულ დრამაში სახელწოდებით „გათავისუფლებული პრომეთე“ ტიტანი ზევსის მეუფების წინააღმდეგ მებრძოლი, შეუდრეკელი ღმერთია. მის სახეში ჩაქსოვილია აზრი იმის თაობაზე, რომ პოლიტიკური ტირანიისა და ყოველგვარი სულიერი ჩაგვრის წინააღმდეგ მხოლოდ თავდადებულ ბრძოლას შეუძლია კაცობრიობის ხსნა.

პრომეთეს სახის საინტერესო ინტერპრეტაციები შეიქმნა რუსულ ლიტერატურაშიც. ამ თვალსაზრისით აღსანიშნავია ცნობილი განმანათლებლის ლომონოსოვის პოემა „წერილი შუშით სარგებლობაზე...“, სადაც ავტორი ხაზს უსვამს პრომეთეს განმანათლებლურ დამსახურებას და აღნიშნავს, რომ მისი ღვაწლი ადამიანების მიერ არ ყოფილა სათანადოდ დაფასებული; რომ ადამიანები შურისა და შუღლის გამო ანადგურებენ განათლების მონაპოვარს, ნაცვლად იმისა, რომ გაუფრთხილდნენ და ისარგებლონ ამ სიკეთით⁸.

პრომეთეს სახე კიდევ მრავალ სხვა მწერლისა თუ ფილოსოფოსის ქმნილებებში დასტურდება. საკმარისია დავასახელოთ ისეთი დიდი შემოქმედები, როგორებიც იყვნენ ვოლტერი, ძმები შლეგელები, ჰერდერი და სხვები. და ყველა შემთხვევაში პრომეთე წარმოდგენილია კაცობრიობის კეთილდღეობის, თავისუფლებისა და იდეისათვის მებრძოლ შეუპოვარ ლიტერატურულ სახედ⁹.

⁸ პრომეთეს თემაზე მნიშვნელოვანი ქმნილებები აქვთ დაწერილი ნ. შჩერბინას, ე. გუბერს, ი. პოლონსკის. ბურჟუაზიული და ზოგადად პოლიტიკური რევოლუციის სიმბოლოდ წარმოადგინა იგი ნ. ოგარიოვმა.

⁹ პრომეთეს მიმართ დიდია ინტერესი ქართულ კულტურასა და მეცნიერებაში. მას, სწორედ კავკასიის კლდეზე მიჯაჭვულს, უკორტნის ღვიძლს არწივი. არგონავტებს კოლხეთში შემოსვლისას ესმოდათ მთებიდან მისი გმინვის ხმა. მეცნიერები დიდი ხანია იკვლევენ პრომეთეს ქართული ორეულის, ამირანის პრობლემას (მიმოხილვისათვის იხ.: ნ. ჩიხლაძე, პრომეთეს მხატვრუ-

რომანტიკოსთა ამ დიდებულ გალერეაში თავისი განსაკუთრებული მნიშვნელობითა და გავლენით მთელს შემდგომდროინდელ ლიტერატურაზე გამოიყოფა ინგლისური რომანტიზმის კიდევ ერთი წარმომადგენელი მერი შელლი (მერი გოდვინი, 1797-1851), რომლის ეპისტოლარული, დრამატურგიული, ესეისტური თუ ბიოგრაფიული ჟანრის თხზულებათა შორის გამოირჩევა „ფრანკენშტეინი, ანუ თანამედროვე პრომეთეოსი“ (1818 წ.). ეს არის ორიგინალური, ფილოსოფიურ-ფანტასტიური ხასიათის ქმნილება, რომელიც საფუძვლად დაედო ახალი და უახლესი დროის ე.წ. „საშინელებათა ჟანრს“. უკანასკნელი ორი საუკუნის მანძილზე ამ წიგნმა, რომელიც კონცეპტუალურად უკავშირდება პრომეთეს ანტიკურ მითს, თავისთავად განაპირობა წარმოქმნა სრულიად ახალი, ორიგინალური კულტუროლოგიური მითოსისა, რომელიც შეივსო და ახლაც ივსება ახალი ტექსტებით, სახეებით, აზრებით. რომანში მოქმედება მიმდინარეობს XIX საუკუნეში. მეცნიერი ფრანკენშტეინი ქმნის და აცოცხლებს მონსტრს, რომელიც შურს იძიებს თავის შემქმნელზე, ანადგურებს მის ოჯახს, თავად შემქმნელი კი თანდათანობით მიჰყავს დაღუპვამდე, თუმცა ამას თავადაც განიცდის, ბოლოს იგი უძირო ზღვაში ეშვება და ქრება.

შვეიცარიელი მეცნიერ-ექსპერიმენტატორის ვიქტორ ფრანკენშტეინის სახელი ღრმად აღიბეჭდა დასავლური კულტურის მეხსიერებაში, ხოლო თავად მერი შელლის მიერ გამოგონებულიმა ტრაგიკულიმა და შემზარავმა სიუჟეტმა შთააგონა ლიტერატურის, კინოსი თუ მუსიკის მრავალი მესვეური ყველა შესაძ-

ლი სახის ოპოზიციების გენეზისი და ფორმირება, თბ., 2006). პრომეთეს სახე აირეკლა ქართველ მწერალთა შემოქმედებაშიც. ამ მხრივ საინტერესოა ა. წერეთლის, გ. ტაბიძის, გ. კორნაპელის და სხვათა ქმნილებები.

ლო მხატვრული, იდეოლოგიური თუ მეცნიერული ინტერპრეტაციისათვის.

დადგა XX საუკუნე, რომელიც ისტორიაში დამკვიდრდა ტრაგიკულ მსოფლალქმათა, ჰუმანიტარული იდეალების კრიზისის საუკუნედ. შემოქმედებითმა აზრმა დაიწყო ახალ გამომსახველობით საშუალებათა ძიება, რასაც შედეგად მოჰყვა კანონიკური ფორმებისა და რიტმის რღვევა, ჰარმონიულ პროპორციათა უარყოფა, აქცენტმა გადაინაცვლა დეფორმაციაზე, წარმოსახვით ილუზიაზე.

რაც შეეხება ანტიკურობას, ახალი არქეოლოგიური აღმოჩენების შედეგად იგი საყოველთაო შესწავლისა და გაცნობიერების საგნად იქცა. გამოიკვეთა ანტიკური სამყაროს მხატვრულ სახეთა ახლებური გაგებისადმი განსაკუთრებული ინტერესი. ამ სახეთა შორის კვლავ რჩებოდა პრომეთე, რომლის ერთ-ერთი განსხვავებული და საინტერესო ინტერპრეტაცია შესთავაზა მკითხველ საზოგადოებას უნგრელმა მწერალმა ლაიომ მემტერჰაზიმ (Mesterházi) რომანში „პრომეთეს საიდუმლო“. ეს დიადი ტიტანი უნგრელ მწერალთან ხდება ადამიანი. და როდესაც იგი ხდება ადამიანი, იმავდროულად იძენს უკვდავებასა და წარმოდგება მთელი თავისი დიდებულებით. მემტერჰაზი პრომეთეს უტოლებს იესო ქრისტეს და გამოჰყოფს საერთოს მათ დიდებულებაში. ისინი არიან: დაუსაბამოდ კეთილნი; ღმერთები, მაგრამ ადამიანები; ისინი დაიტანჯნენ, რათა ეხსნათ ადამიანები; თავდაპირველად ორივე ღმერთი ვერ დააფასეს ადამიანებმა. ლაიომ მემტერჰაზის პრომეთე არის ასბოლუტური სიკეთე.

XX საუკუნის საზოგადოებრივი ცნობიერების კრიზისმა ანტიკური ხანის იდეალურ სახეთა განკეთილშობილებაც გამოიწვია, რამაც თავისი წვლილი შეიტანა პოსტმოდერნის ფენომენის

აღმოცენებაში. თუმცა ეს მრავალ გარემოებაზე იყო დამოკიდებული. ერთ-ერთი ამ გარემოებათაგან იყო ამბოხება მასიური ცნობიერების სტერეოტიპების წინააღმდეგ, რითაც მნიშვნელოვანწილად შეიძლება აიხსნას პოსტმოდერნის ის ეპატაჟური და გროტესკული ხასიათი, რომელიც ირონიულად აქილიკებს მასიური ეთიკური და ესთეტიკური ცნობიერების შაბლონების შემქმნელ ტრივიალურ ხელოვნებას. პოსტმოდერნის ფენომენის აღმოცენება ეპოქათა ცვლის თანამდევი პროცესია. ამ დროს ხდება ერთი კულტურული პარადიგმის მსხვრევა და მის ნამსხვრევებზე ახალი კულტურული პარადიგმის წარმოქმნა.

ამის უბადლო ნიმუშად შეიძლება დავასახელოთ პოსტმოდერნის ცნობილი ავტორის, გერმანელი დრამატურგისა და პროზაიკოსის პატრიკ ზიუსკინდის რომანი „პარფიუმერი. ამბავი ერთი მკვლელისა“ (1985 წ.).

რომანი „პარფიუმერი“, რომელიც მსოფლიო ბესტსელეტა ათეულში მოიხსენიება, მიჩნეულია გერმანულ ლიტერატურაში პირველ პოსტმოდერნისტულ ქმნილებად, რომელმაც დაასრულა მოდერნისა და მასთან ერთად გენიის კულტის ეპოქა. ავტორი საუბრობს შემოქმედების არსსა და თავად შემოქმედის პრობლემაზე, გენიის კულტზე, რომელიც მუდამ აღელვებდა გერმანულ მწერლობას რომანტიზმის ეპოქიდან მოყოლებული. რა თქმა უნდა, გენიის პრობლემა უყურადღებოდ არ დარჩენილა არც ინგლისურ და არც ფრანგულ ლიტერატურაში, მაგრამ გერმანულში ისე გამოიკვეთა, რომ XX საუკუნეში იგი იდეოლოგიად იქცა (ჰიტლერი). ზიუსკინდის რომანი ანგრევს ამ იდეოლოგიას. ავტორი განიხილავს გენიალობის თემაზე შექმნილ ევროპელ მწერალთა ქმნილებებს და მათი საშუალებით განაქი-

ქებს ტრადიციულ წარმოდგენებს შემოქმედის ორიგინალობისა და განსაკუთრებულობის თაობაზე.

რომანის დასაწყისშივე მწერალი თავის გმირს წარმოადგენს გენიოსად, რომელიც ბოროტებასთან არის წილნაყარი. ის ფრანკენშტეინის მონსტრს მოგვაგონებს. და ალბათ ასეც არის, რადგანაც თავად ზიუსკინდი თავის ქმნილებას „ურჩხულს“ უწოდებს. ეს არის ყველა ადამიანურ თვისებას მოკლებული, სამყაროსაგან მოძულეული და თავადაც მოძულე ამ სამყაროსი არსება, რომელიც ცდილობს დაიმორჩილოს კაცობრიობა თავისი ტალანტის წყალობით. გრენუის არ გააჩნია საკუთარი სუნი, რაც სიმბოლურად ინდივიდუალობის, საკუთარი „მე“-ს არქონას ნიშნავს.

როდესაც გრენუი ქმნის თავის პირველ შედეგს – ადამიანის სურნელს, ღმერთს ეტოლება. ის გრძნობს, რომ უფრო მეტის მიღწევაც შეუძლია – ზეადამიანური არომატის შექმნა, რათა ადამიანებს შეაყვაროს თავი. შემდეგ იგი ისურვებს „არომატის ყოველისშემძლე ღმერთად იქცეს“. გრენუის ეს პაექრობა ღმერთთან რომანტიკოსებისათვის საყვარელი პრომეთეს მითის ასოციაციას იწვევს. გრენუი პარავს ბუნებას ღმერთს სულის – არომატის საიდუმლოს, მაგრამ ის ამ საიდუმლოს ადამიანების წინააღმდეგ იყენებს. ის ადამიანებს სულებს სტაცებს. პრომეთეს მითისისაგან ზიუსკინდის გმირს ისიც განასხვავებს, რომ პრომეთეს ადამიანებისადმი სიყვარული ამომრავებს, მაშინ როდესაც გრენუი შეპყრობილია ადამიანებისადმი სიძულვილითა და ძალაუფლებისადმი ლტოლვით. ბოლოს კი, ბაკქანალიის სიუჟეტში გრენუი თავს „დღიად პარფიუმერად“ წარმოიდგენს, „მთელი სიცოცხლის უდიდეს ტრიუმფს“ ზეიმობს, „პრომეთეს გმირობის“ ტოლფას სიხარულს განიცდის.

გრენუი აშკარად ანტიგმირია. „პარფიუმერი“ პოსტმოდერნიზმის საპროგრამო ქმნილებად იქცა, რამეთუ მასში მომხიბლავი ლიტერატურული ენითა და მაღალმხატვრული თხრობის დამაინტრიგებელი მანერით წარმოდგენილია პოსტმოდერნიზმის ყველა ძირითადი პოსტულატი: აქ არის მრავალპლანიანი წიაღსვლებიც; განსწავლულობის, ორიგინალობის, იდენტობის კრიტიკაც; თამაშიც მკითხველთან; დამშვიდობება ყოველსმომცველი წესრიგის, სრულყოფილების, რეალობის ქაოსთან დაპირისპირებული ეთიკური პრინციპების მოდერნისტულ სევდასთან; რომანის ხიბლად შეიძლება მივიჩნიოთ მისი სტილი და ინტერტექსტუალობა, რამეთუ იგი მდიდარია ალუზიებით, ამონარიდებით. ავტორი გვთავაზობს ახლებურად გავიაზროთ წარსულიც, ტრადიციაც, მითიცა და რიტუალიც. ყოველივე ეს თავშესაქცევ სიუჟეტთან ერთად დღემდე იწვევს არა მხოლოდ ინტელექტუალური, არამედ ტრივიალური ლიტერატურის მოყვარე მკითხველთა განუზომელ ინტერესს¹⁰.

ასეთია პრომეთეს სახის სვლა ანტიკურობიდან თანამედროვეობამდე. მხატვრული ლიტერატურით დაინტერესებულმა საზოგადოებამ კარგად იცის, რომ თანამედროვე მწერლობა უხვად სარგებლობს რა ანტიკური სამყაროს მონაპოვარით, მუდამ ცდილობს მის გარდასახვას, გამრავალფეროვნებას, თუმცა ეს პროცესი სულაც არ მიმდინარეობს ეთიკური თუ ესთეტიკური მრწამსის სასარგებლოდ.

¹⁰ Вераксих 2012

ბიბლიოგრაფია:

- Ванслов В. В. 1996. *Эстетика романтизма*. Москва.
- Вераксия И. Ю. 2010. *Зарубежная литература XX века*. Москва.
- Вишневская Н. А. и Е. Ю. Саприкина, редакторы. 2010. *Жизнь и смерть в литературе романтизма: Оппозиция или единство?* Ин-т Мировой литературы им. А. М. Горького РАН.-Москва.
- Елистратова А. А. 1960. *Наследие английского романтизма и современность*. Москва.
- Hacks, Peter. 2001. *Zur Romantix*. Hamburg: Konkret Literatur Verlag.
- Луков В. А. 2003. *История литературы: Зарубежная литература от истоков до наших дней*. Москва: Академия.
- Latacz J. 1993. *Einführung in die griechische Tragödie*, Göttingen.
- West, M. L., ed. 1966. *Hesiod, Theogony*. Oxford.

Nana Tonia

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia

From Hero of Romanticism to Hero of Postmodernism.

Keywords: Postmodernism, Novelists, Prometheus

The narrative techniques of postmodern prose are based on the style offered by the theoreticians of the so called “new novel” and hinge, specifically, on balancing between fiction and reality, overshadowing events by texts, disregarding components of borrowed plots etc. Though “new novelists” did not discover this manner, they refined and adjusted it to new aesthetic program, which was adopted and imbued by postmodern novelists. This trend attracted many theoreticians. The variety of their programs shares the following conclusion: postmodernism consciously ignores all the rules and limitations of the previous cultural tradition. Adhering to this view, I illuminate the path that the romantic hero of the Prometheus passed from love to hatred to men, thus becoming an anti-hero of postmodernism.